

Dr hab. Mariusz Kolczyński
Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa
Uniwersytet Śląski
Katowice

Recenzja

Rozprawy doktorskiej Pani mgr Diany Marty Mościckiej „*Celebrytyzacja polityki jako instrumentarium kształtowania sceny politycznej w Polsce*”, s. 426.

W swojej rozprawie doktorskiej Pani mgr Diana Marta Mościcka podjęła ambitną próbę zmierzenia się z niezwykle złożoną i stosunkowo rzadko poruszaną w literaturze politologicznej problematyką naukową. Złożoność problematyki wynika z kilku podstawowych przyczyn:

- 1) celebrytyzacja polityki jest – w takiej formie i z takim nasileniem występowania – zjawiskiem faktycznie nowym, wymagającym od badaczy nie tylko uchwycenia istoty zjawiska lub umiejętności jego pogłębionej (wykraczającej poza powierzchowne publicystyczne sądy) analizy, ale przede wszystkim wymaga rzetelnego zdefiniowania podstawowych pojęć oraz opracowania koncepcji doboru i analizy danych empirycznych (wybór adekwatnych metod i technik badawczych),
- 2) wybór sposobu analizy (perspektywy badawczej) omawianego zjawiska utrudnia widoczne interdyscyplinarne rozproszenie opracowań naukowych podejmujących szeroko rozumianą problematykę celebrytyzacji (medioznawstwo, kulturoznawstwo, komunikologia, politologia, socjologia, psychologia), nie licząc opracowań o charakterze popularno-naukowym lub publicystycznym (o obszarze refleksji tabloidowej nie wspominając),
- 3) jako konieczny element analizy naukowej należy uznać identyfikację schematów postrzegania celebrytyzacji/celebrytów przez poszczególne grupy odbiorcze, czyli (odwołując się do koncepcji Floriana Znanieckiego, *Wstęp do socjologii*, Warszawa

1988) badać zjawisko w taki sposób, w jaki doświadczają go odbiorcy mediów/odbiorcy działań politycznych.

Inaczej mówiąc, analiza zjawiska celebrytyzacji wymusza przyjęcie nie tylko precyzyjnie określonej perspektywy badawczej, ale także rozstrzygnięcia wielu elementarnych w charakterze i jednocześnie naukowo trudnych kwestii.

Lektura recenzowanej pracy pozwala uznać, że Pani mgr Diana Marta Mościcka w znacznej mierze sprostała wysokim wymaganiom naukowym, dzięki czemu otrzymaliśmy interesujące studium, w którym Autorka w przemyślany sposób porusza kluczowe kwestie pozwalające na uchwycenie specyfiki opisywanego zjawiska oraz sformułowanie jakościowo nowych wniosków wzbogacających polską refleksję politologiczną w przedmiotowym obszarze tematycznym – w tym kontekście pozostaje niewątpliwym, że podjęcie tej tematyki badawczej przez Autorkę zasługuje na wyróżnienie, a wybór tematu należy uznać za w pełni odpowiedni dla rozprawy doktorskiej.

Zwraca uwagę dobre przygotowanie merytoryczne Autorki, widoczne zarówno w części teoretycznej (interesująca próba uporządkowania nie zawsze precyzyjnej terminologii), jak i (z pewnymi zastrzeżeniami) empirycznej pracy.

Niewątpliwie sprawność naukowa Doktorantki w znacznej mierze wynika z dobrej znajomości literatury przedmiotu; zamieszczona bibliografia jednoznacznie wskazuje, że Autorka dotarła do najważniejszych pozycji naukowych. Poprawny dobór i wykorzystanie literatury naukowej stworzyło solidne podstawy do precyzyjnego określenia kluczowych problemów badawczych, omawianych w uporządkowany sposób w kolejnych częściach opracowania. Nie ulega wątpliwości, że struktura recenzowanej pracy doktorskiej jest poprawna, także układ poszczególnych rozdziałów nie budzi większych zastrzeżeń (poza ostatnim rozdziałem rozprawy).

Praca składa się ze Wstępu, czterech rozdziałów (jednego teoretycznego i trzech empirycznych) oraz Zakończenia.

We Wstępie pracy poprawnie określono podstawowy obszar zagadnień, z trafnym odwołaniem do literatury przedmiotu. Wyczerpujący przegląd literatury prowadzi Autorkę do słusznego wniosku o konieczności podjęcia pogłębionych badań

nad zjawiskiem celebrytyzacji w Polsce. W tym miejscu pojawia się zasadniczy problem: w jaki sposób badać problematykę szeroko rozumianej celebrytyzacji. Trudno nie oprzeć się wrażeniu, że zarówno hipotezy badawcze (str.10), jak i pytania badawcze (str. 11) nie są sformułowane zbyt precyzyjnie (a czasem więcej niż niezręcznie: „*Główną hipotezą niniejszej dysertacji jest przypuszczenie...*”), a tym samym trudne do naukowej weryfikacji (w przypadku hipotez) lub uniemożliwiają udzielenie poprawnej naukowo odpowiedzi (w przypadku pytań). Innymi słowy, mamy do czynienia z „rozpiętością” hipotez od oczywistych po niedookreślone (hipoteza nr 4: w jaki sposób można narzucać „wzory zachowań życia politycznego” oraz komu: innym politykom, społeczeństwu?).

Z zestawu zaprezentowanych pytań można uznać, że pytania nr 3 i 4 mają rzeczywistą wartość analityczną i zebrane przez Doktorantkę dane badawcze mogą posłużyć do poprawnego sformułowania wniosków naukowych.

Biorąc pod uwagę tematykę rozprawy należy uznać, że doktorantka trafnie dobrała metody badawcze dające sposobność wieloaspektowej analizy podejmowanych zagadnień (pytanie: czy wykorzystano te możliwości, to zupełnie inna sprawa); podobnie można ocenić dobór materiału źródłowego.

Rozprawę otwiera poprawnie skonstruowany i wyczerpujący rozdział (*Teoria i praktyka celebrytyzacji politycznej*), w którym rzeczowo przedstawiono podstawowe kwestie teoretyczne związane z pojęciem celebrytyzacji politycznej. Pani mgr Diana Mościcka wykazała się bardzo dobrą znajomością problematyki, o czym świadczą: przemyślany układ rozdziału, trafne odwołania do literatury przedmiotu oraz umiejętność wyboru perspektywy teoretycznej odpowiadającej ogólnej koncepcji dysertacji.

W pierwszej części rozdziału wyczerpująco przedstawiono kwestie definicyjne związane z terminem „celebryta” – Autorka kompetentnie odnosi się do podstawowych ujęć teoretycznych. Wydaje się jednak, że można było (choćby w formie tabelarycznej) dokonać rozróżnienia następujących pojęć: celebryta, gwiazda, idol, bohater, autorytet – rozróżnienie tego rodzaju byłoby przydatne dla klarowności dalszego wywodu (bez tego zabiegu pojawiają się wątpliwości: np. „celebryta z

urodzenia” – Maciej Giertych, Jarosław Wałęsa [str.22] i rozważania na stronie następnej o uwarunkowaniach statusu celebryty).

W dalszej części rozdziału zaprezentowano poprawnie omówione typologie celebrytów, chociaż dobór lub charakterystyka osób przypisanych do poszczególnych grup może budzić wątpliwości (postacie historyczne, osoby ułomne, czy też umieszczenie M. Streep w kategorii znakomitości filmowych [zasłużenie – ale nie w kontekście przytoczonego opisu: „aktorzy sporadycznie występujący w filmach..[...]”; ponad 60 ról filmowych wg Filmweb).

Kolejne rozważania zawarte w tym rozdziale poświęcone są bezpośrednio celebrytom politycznym. Autorka próbuje określić datę pojawienia się celebrytów politycznych – jeżeli daty: kampanii prezydenckiej z 1960 r. (w odniesieniu do Stanów Zjednoczonych) i 1995 r. (w odniesieniu do Polski) można uzasadnić, o tyle wskazywanie polskich kampanii z 2005 roku ze względu na „nową jakość reklam politycznych” jako jeden z momentów przełomowych „celebrytyzacji polityki” nie wydaje się zasadne. Podobnie jak porównywanie zdjęć na : „ściance,, podczas imprez komercyjnych ze zdjęciami polityków na tle symboli partyjnych.

Całość rozważań wieńczy kompetentna prezentacja typologii celebrytów politycznych.

W drugiej części Rozdziału I Doktorantka dokonała przeglądu podstawowych koncepcji teoretycznych celebrytyzacji politycznej, poprawnie odwołując się do literatury przedmiotu. Wydaje się, że można było w większym stopniu/bardziej precyzyjnie wskazać uwarunkowania tego zjawiska (polityczne, społeczne, kulturowe, medialne) oraz jego konsekwencje (biorąc pod uwagę tematykę pracy: konsekwencje polityczne). Nie do końca zgadzam się z całkowitym pominięciem refleksji nad celebrytyzacją polityki jako formą świadomie realizowanej strategii rynkowej (marketingowych strategii wizerunkowych), z wykorzystaniem środków typowych dla marketingu politycznego. Takie podejście uniemożliwia rozróżnienie różnych przejawów zjawiska celebrytyzacji i prawidłowej oceny znaczenia profesjonalnych przedsięwzięć zmierzających do kreacji specyficznego wizerunku celebryckiego, odpowiadającego oczekiwaniom potencjalnych wyborców (odbiorców politycznych).

W ostatniej części rozdziału przedstawiono sylwetki celebrytów politycznych – warto było określić kryteria doboru danych osobistości oraz ujednolicić sposób prezentacji (widoczna asymetria w prezentacji, np. R. Reagan – niespełna 2 strony, B. Obama – 8 stron).

W II rozdziale pracy (*Zjawisko celebrytów politycznych w Polsce i ich przykłady*) Autorka, odwołując się do wskazanej wcześniej typologii celebrytów zaprezentowała przedstawicieli trzech grup: polityków celebrytyzujących, celebrytów politykujących oraz bliskich polityków angażujących się w działania polityczne.

W przypadku pierwszej z tych grup brak jasnych kryteriów selekcji prowadzi do sytuacji, w której dokonano charakterystyki polityka profesjonalnie (planowo i konsekwentnie) zarządzającego swoim wizerunkiem w celu uzyskania i podtrzymania notowań politycznych - własnych i swojego ugrupowania politycznego (D. Tusk – celebrytyzacja jako efekt przemyślanej strategii rynkowej) oraz polityków intuicyjnie budujących swój wizerunek za pośrednictwem mediów masowych.¹ O wiele lepiej wypada kolejna część analizy poświęcona celebrytom angażującym się w politykę (rzetelny przegląd, obejmujący także osoby niemalże całkowicie zapomniane) oraz interesująca analiza medialnego spinn off-u zjawiska celebrytyzacji politycznej: celebrytyzacji członków rodzin polityków (w szczególności tych, którzy zajmują w danym momencie najwyższe miejsca w hierarchii politycznej).

W Rozdziale III (*Celebrytyzacja polityki prezentowana w mediach w Polsce*) mgr D. Mościcka dokonała przeglądu aktywności medialnej polskich celebrytów politycznych, koncentrując swoją uwagę na: rozrywkowych programach telewizyjnych („Taniec z Gwiazdami”, „Szymon Majewski Show”, „Kuba Wojewódzki”), czasopismach kobiecych oraz programach emitowanych w Internecie.

W przypadku omawianych programów telewizyjnych, Doktorantka wykonała godną podziwu pracę opisując „występy” celebrytów w większości wyemitowanych programów. W tym kontekście należy wyrazić naukowy żal, że dysponując tak bogatym materiałem źródłowym nie zaproponowano - odpowiadających specyfice poszczególnych programów – kryteriów analizy. Dominuje uporządkowany opis,

¹ Na marginesie: wybory prezydenckie w 2005 roku odbywały się po wyborach parlamentarnych (str. 98).

uzupełniony wnioskami wartościującymi (np. udany – nieudany występ). W niektórych przypadkach (np. w odniesieniu do „Tańca z Gwiazdami”) Autorka podejmuje próbę pogłębionej analizy, stawiając kwestię przekraczania barier telewizyjnego zaangażowania i jego przystawalności do wykonywanego zawodu polityka.

Badając programy typu *talk show* można było zaryzykować przeprowadzenie bardziej szczegółowej analizy (czas wypowiedzi, tematyka wypowiedzi, udział treści „politycznych” w całym programie, itp.), czy też wskazać kryteria „udanego/nieudanego” występu.

W drugim podrozdziale tej części pracy podjęto próbę oszacowania roli pełnionej przez prasę kobiecą w procesie nadawania lub podtrzymywania statusu politycznego celebryty. Wybór czasopism, jak i ilość wydań objętych analizą można uznać jako zasadne i odpowiadające potrzebom rozprawy; szeroki dobór osób ujętych w badaniach (za T. Olczykiem) budzi pewne wątpliwości odnośnie precyzji badań. Sposób przeprowadzenia badań należałoby określić jako niekonsekwentny, przede wszystkim ze względu ograniczony zakres analizy ilościowej – uzupełnienie „brzegowych” danych ilościowych wybranymi przez Autorkę fragmentami wypowiedzi wprowadza do badań zawartości zbędny wymiar subiektywizmu.

W trzeciej części pracy zwracam uwagę na ciekawą charakterystykę internetowego *talk show* „20m2”, z wyraźną dominacją warstwy opisowej. Natomiast umieszczenie w tym kontekście serialu satyrycznego „Ucho prezesa” jest, w moim przekonaniu, dyskusyjne (czy umieszczenie polityka w telewizyjnej „szopce sylwestrowej” także świadczy o jego celebryckim statusie?).

Rozdział IV (*Percepcja współczesnej sceny politycznej poprzez zjawisko celebrytyzacji polityki – wyniki badań własnych*) składa się z trzech części. Pierwsza z nich *Zjawisko poparcia celebryckiego na scenie politycznej w Polsce* mogłaby, ze względu na podejmowaną problematykę, stanowić odrębny rozdział. Doktorantka w naukowo poprawny sposób wskazuje znaczenie *celebrity endorsement* we współczesnych działaniach politycznych, ze szczególnym uwzględnieniem kampanii wyborczych. Sugerowałbym rozdzielenie refleksji odnoszących się do działań

przedwyborczych od aktywności celebrytów związanej z bieżącymi wydarzeniami politycznymi.

W dwóch kolejnych częściach pracy przedstawiono wyniki badań własnych; biorąc pod uwagę wielkość próby badawczej, jak i rangę problematyki wyniki badań przeprowadzonych w Polsce powinny zostać poddane analizie w pierwszej kolejności. Koncepcja badań – interesująca i stwarzająca możliwości nowego spojrzenia na zjawisko celebrytyzacji; można wyrazić naukowy żal, że nie rozwinięto kwestii zawartych w pytaniu nr 19 – uzyskane odpowiedzi być może byłyby pomocne w sformułowaniu autorskiej definicji politycznego celebryty. Naukową siłę wniosków osłabia brak informacji na temat sposobu doboru i konstrukcji próby badawczej. Prezentacja i analiza wyników – klarowna, naukowo poprawna, nie zawiera nieuprawnionych wniosków – tym niemniej mając na uwadze wielkość badanej próby i ogólny charakter pytań nie powinno używać się sformułowania, że badanie czegokolwiek „dowodło/udowodniło” (patrz: podsumowanie badań i Zakończenie). Autorka „boryka się” z analizą odpowiedzi na pytania z gatunku „zbyt oczywistych (np. pyt. 4,12, 19).

Badania zaprezentowane w drugiej części rozdziału można ewentualnie uznać jako formę badawczego pilotażu, który nie daje podstaw do formułowania wniosków o bardziej ogólnym charakterze; podobnie jak nie ma uzasadnienia dla tabelarycznej i graficznej formy prezentacji wyników badań przeprowadzonych wśród dziesięciu respondentów (Francja).

W *Zakończeniu* zawarto – zasadniczo udane (zasadniczo, gdyż niektóre stwierdzenia zostały sformułowane w zbyt kategoriyczny sposób) – podsumowanie wniosków zawartych w pracy.

Konkludując, należy uznać wybór tematu za w pełni odpowiedni dla rozprawy doktorskiej. Pomimo mankamentów wskazanych w recenzji, Doktorantka poprawnie przedstawiła podstawowe zagadnienia związane z badaną problematyką. Na pozytywną ocenę zasługuje umiejętność analizy omawianych zjawisk, świadcząca o dobrym warsztacie naukowo-badawczym doktorantki.

Doceniając naukową wagę i odpowiadającą wymogom rozprawy doktorskiej jakość rozważań zawartych w niniejszej pracy **stwierdzam, że recenzowana rozprawa Pani mgr Diany Maty Mościckiej spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim. Jednocześnie wnoszę o dopuszczenie Pani mgr Diany Marty Mościckiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.**

Dr hab. Mariusz Kolczyński

Katowice, 20.04. 2019